

PRATARMĖ

Visai neseniai bibliotekų bendruomenę pasiekusi žinia apie Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB) išleistą mokslinių straipsnių rinkinio *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje* pirmą tomą tyrėjams atvėrė naują galimybę pažvelgti į sudėtingą ir daugialypę viešųjų bibliotekų veiklą, pateikti savo tyrimų rezultatus ir rekomendacijas profesinei bendruomenei ir visuomenei. Šiandien jau turime tris šio leidinio tomus, išleistus 2015–2017 m. Juose publikuojama ne tik bibliotekų bendruomenei, bet ir savivaldos atstovams, politikams, finansuotojams ir plačiajai visuomenei aktuali bibliotekų tyrimų medžiaga. Šių tyrimų ir straipsnių autoriai – LNB Informacijos mokslų departamento Bibliotekininkystės skyriaus (buv. LNB Bibliotekininkystės centro) darbuotojai.

Pirmuose dviejuose tomuose išspausdinta keturių tyrimų, atliktų LNB Informacijos mokslų departamento Bibliotekininkystės skyriaus tyrėjų, medžiaga. Tai Elvydos Skuodytės ir dr. Petro Biveinio *Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų integravimas į savivaldos kultūros ir socialinės plėtros strategijas*¹ (1 tome) bei E. Skuodytės *Savivaldybių viešųjų bibliotekų organizacinių struktūrų analizė*² (2 tome), Dalios Jaskonienės *Savivaldybių*

¹ Skuodytė E., Biveinis P. Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų integravimas į savivaldos kultūros ir socialinės plėtros strategijas. In: *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje: mokslinių straipsnių rinkinys*. T. 1. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2015, p. 10–133.

² Skuodytė E. Savivaldybių viešųjų bibliotekų organizacinių struktūrų analizė. In: *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje: mokslinių straipsnių rinkinys*. T. 2. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2016, p. 12–140.

*pagrindinių viešųjų bibliotekų veiklos tyrimas taikant BIX (Bibliotheksindex) metodiką*³ (1 tome) ir tęsinys *Savivaldybių viešųjų bibliotekų sistemos veiklos tyrimas taikant BIX (Bibliotheksindex) metodiką*⁴ (2 tome).

Straipsnių rinkinio *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje* 3 tome siūlomi du straipsniai, kuriuose analizuojama itin aktuali ir svarbi nūdienos bibliotekoms tematika. Šiuos tyrimus atliko ir straipsnius publikuoja LNB Informacijos mokslų departamento Bibliotekininkystės skyriaus tyrėjai E. Skuodytė ir dr. P. Biveinis. Abu autoriai turi ilgametę praktinio darbo patirtį. E. Skuodytė puikiai pažįstama ir žinoma visai profesinei bendruomenei, yra sukaupusi nemenką bibliotekinės veiklos darbo patirtį – daugelį metų darbavosi Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje direktoriaus pavaduotoja. Pastaraisiais metais E. Skuodytė atlieka intensyvią tiriamąją bibliotekininkystės veiklą LNB Informacijos mokslų departamento Bibliotekininkystės skyriuje. Dr. P. Biveinis, sukaupęs nemenką mokslinio, pedagoginio darbo stažą, yra to paties skyriaus darbuotojas ir kelerius pastaruosius metus tyrinėja teorinius ir praktinius bibliotekininkystės klausimus. Vertingų pastabų pateikė recenzentai dr. Jaroslavas Dvorakas (Klaipėdos universitetas), dr. Marija Prokopčik (Vilniaus universitetas) ir dr. Rasa Januševičienė (Lietuvos aklųjų biblioteka).

Pirmojo straipsnio *Savivaldybių viešųjų bibliotekų personalo sudėties ir pokyčių 2007–2014 metais analizė* autorė E. Skuodytė pristato tyrimo, kuriuo siekiama nustatyti savivaldybių viešųjų bibliotekų sistemų būklę ir jų galimybes integruotis į socialinę aplinką, trečiojo etapo rezultatus (pirmųjų dviejų etapų tyrimų rezultatai publikuoti pirmuose dviejuose leidinio tomuose). Šiame straipsnyje autorė analizuoja savivaldybių viešųjų bibliotekų sektoriuje susiformavusią darbo vietų struktūrą bibliotekų

³ Jaskonienė D. Savivaldybių pagrindinių viešųjų bibliotekų veiklos tyrimas taikant BIX (*Bibliotheksindex*) metodiką. In: *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje: mokslinių straipsnių rinkinys*. T. 1. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2015, p. 181–268.

⁴ Jaskonienė D. Savivaldybių viešųjų bibliotekų sistemos veiklos tyrimas taikant BIX (*Bibliotheksindex*) metodiką. In: *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje: mokslinių straipsnių rinkinys*. T. 2. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2015, p. 141–246.

bazinės organizacinės struktūros modelio pagrindu (operacinio branduolio specialistai, pagrindinių paslaugų aprūpinimo grandies specialistai, organizaciją aptarnaujančios grandies personalas). Išsamiai analizuojamas savivaldybių viešųjų bibliotekų (SVB) sistemų ir atskirų jų struktūrinių dalių (centrinių bibliotekų (CB), teritorinių padalinių) aprūpinimas specialųjį profesinį – bibliotekininkystės, informacijos ir komunikacijos srities – pasirengimą įgijusiais darbuotojais. Autorė tiria, kaip specialistų grupės (operacinio branduolio specialistai, pagrindinių paslaugų aprūpinimo specialistai) pasiskirstę SVB sistemose, daug dėmesio skirdama operacinio branduolio specialistų profesinio pasirengimo ir išsimokslinimo, kvalifikacinių lygių problematikai ir pokyčių tendencijoms 2007–2014 m.

Šio tyrimo rezultatai skatina atkreipti dėmesį ir susirūpinti dėl bibliotekininko profesijos, nes jos ribos tebėra gana neaiškios ir prieštaringos. Dėl šios priežasties sunku tiksliai apibrėžti jai būdingus vaidmenis. Straipsnyje konstatuojama, kad nei bibliotekinei bendruomenei, nei visuomenei nepateikiama pakankamai įrodymų, jog šios profesijos atstovų pasiekimai priklauso nuo įgytų profesinių žinių. Todėl E. Skuodytė atkreipia dėmesį į tai, kad tebėra sunku paneigti nuostatą, kad šį darbą gali dirbti bet kas. Nuolat kintant požiūriui į šiuolaikinę organizaciją ir jos valdymą, integruojant bibliotekose bendruosius vadybos principus, nebuvo sukurta moksliskai pagrįsta koncepcija, kaip šie procesai turėtų būti valdomi, kokie sprendimai padėtų bibliotekoms efektyviau integruotis į nuolat besikeičiančias socialines struktūras.

Straipsnyje teigiama, kad vyraujantys veikėjai visose SVB sistemose ir visuose jų struktūriniuose dariniuose yra operacinio branduolio specialistai, tačiau aukšto kvalifikacinio lygmens profesinių kvalifikacijų koncentracija sektoriuje yra nedidelė, ir daugiausia jų sutelkta pagrindinėse sistemų bibliotekose. Sektoriuje sistemingai didėja bendrųjų ir mažėja profesinių kvalifikacijų dalis, kelia nerimą neproporcingas kaimo ir miesto teritorijų aprūpinimas specialųjį pasirengimą įgijusiais profesionalais, o ribota profesinių kvalifikacijų raiška kaimo teritorijose įsteigtų teritorinių

padalinių personalo struktūrose tampa vis grėsmingesniu veiksmu, ribojančiu galimybes efektyviai moderninti organizacijos valdymo politiką ir numatyti bei plėtoti pokyčių valdymo procesus.

Antrojo tyrimo autorius dr. P. Biveinis straipsnyje *Lietuvos bibliotekininkystė 1918–1940 metais (istoriografija)* siekia atskleisti pagrindines bibliotekininkystės mokslinių tyrimų tendencijas, tematiką, problematiką, apibūdinti pasiekimus ir spręstinas problemas. Daugiausia dėmesio autorius skiria darbams, paskelbtiems po 1990 m. Autorius pastebi, kad atkūrus Lietuvos nepriklausomybę susidarė sąlygos objektyviai tirti Lietuvos bibliotekininkystę, atkrito prievolė teigti „klasinį požiūrį“ ir „partiškumą“. Turint omenyje tyrimų tęstinumą, taip pat atsižvelgiama į pagrindinius mokslininkų darbus, paskelbtus iki 1990 m. Autorius vadovaujasi probleminiu-istoriniu dėstymo principu, kuris sudarė galimybę apibūdinti mokslininkų indėlį šiomis analizuojamomis temomis: bibliotekų veiklos teisinis reglamentavimas, bibliotekinės minties plėtotė, mokyklų bibliotekų raida, valstybinės viešosios ir visuomeninės bibliotekos, Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka, asmeninės bibliotekos ir kt. Straipsnyje konstatuojama, kad pasiekta reikšmingų laimėjimų atskleidžiant pagrindines bibliotekų teorijos ir bibliotekinės veiklos kryptis. Straipsnyje taip pat atkreipiamas dėmesys ir į temas, kurios dar nesulaukė reikiamo tyrėjų dėmesio.

Gausios lentelės, paveikslai, diagramos vaizdžiai papildo analizuojamą medžiagą. Skaitytojas, linkęs giliau domėtis šių tyrimų tematika, ras išsamius literatūros sąrašus. Pravartu įsigilinti ir į pateiktas rekomendacijas, nes jos neabejotinai naudingos siekiant gerinti bibliotekų veiklos ir jų teikiamų paslaugų kokybę.

Šis mokslinių straipsnių rinkinys – jau tampantis gražia tradicija LNB veiklos rezultatas. LNB Informacijos mokslų departamento Bibliotekininkystės skyriuje toliau atliekami tyrimai, kuriuos planuojama paskelbti kituose leidinio tomuose.

Leidinyje skiriamas ne tik bibliotekų specialistams – jis tikrai papildytų ir kitų informacijos, kultūros institucijų, švietimo specialistų žinias ir

neabejotinai būtų naudingas kultūros politikos formuotojams, savivaldos atstovams ir visiems, nuo kurių priklauso kokybiška ir sėkminga Lietuvos bibliotekų ateitis.

Padėka

Už itin vertingus profesinius patarimus analizuojant tyrimo rezultatus, kantrybę, taiklias ir profesionalias pastabas, dalykinius komentarus autoriai nuoširdžiai dėkoja straipsnių recenzentams dr. Marijai Prokopčik, dr. Jaroslavui Dvorakui ir dr. Rasai Januševičienei. Šio leidinio mokslinei redaktorei dr. Jurgitai Rudžionienei autoriai širdingai dėkoja už pastabumą, dalykinę ir moralinę pagalbą, meistrišką rūpinimąsi straipsnių turiniu.